

مقاله پژوهشی: ارائه الگوی دفاع نرم جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

۲۰،۱۰۰۱،۱،۲۰۰۸۴۸۹۷،۱۴۰۰،۱۹،۸۴،۲،۵

حسین سلامی^۱، علی سعیدی^۲، علی محمد نائینی^۳، حسین حسینی^۴، علی سبحانی^۵

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۲۲

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۲/۰۲

چکیده

گفتمان دفاع نرم ج.ا.ایران به واسطه جنگ نرم همه‌جانبه دشمن علیه ج.ا.ایران، در حال تکامل و جهت‌دهی خاصی است؛ دغدغه‌ها و تأکیدات فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) درخصوص در اولویت بودن جنگ نرم دشمن علیه ج.ا.ایران و چگونگی مقابله با آن، موجب شکل‌گیری این پژوهش در ذهن محققین گردید. در عصر کنونی متناسب با گسترش و فراگیر شدن جنگ نرم دشمن، چنانچه ج.ا.ایران تدابیر و منویات مقام معظم رهبری در مورد جنگ نرم و نحوه مقابله با آن (دفاع نرم) به یک الگوی بومی و عملیاتی تبدیل گردد؛ می‌تواند علاوه بر خنثی نمودن راهبردها و الگوهای همه‌جانبه جنگ نرم دشمن، ج.ا.ایران را از حوزه تهاجمی، پیشدستانه و بازدارنده توانمند سازد؛ لذا مسئله تحقیق این بود که ج.ا.ایران برای مقابله با تهدیدات نرم دشمن و اقدامات تهاجمی علیه دشمن در حوزه نرم، الگوی بومی و جامع دفاع نرم مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ارائه نکرده است. در این مقاله هدف اصلی تدوین الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تعریف گردیده است که متناسب با آن سؤال اصلی، الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چگونه الگویی است؟ طراحی گردیده است. پژوهش موردنظر پژوهشی کاربردی، توسعه‌ای و بنیادی است که از روش کیفی بهره گرفته شده است؛ این پژوهش با روش داده بنیاد انجام شده است و کدگذاری‌ها به‌صورت دستی انجام شده است؛ در این تحقیق گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به‌صورت تمام شمار موردبررسی قرار نگرفته است؛ بلکه محققین مداخل ورود به بحث را با احصاء ۳۳۶ کلیدواژه‌های مرتبط با دفاع نرم ج.ا.ایران، با کمک نخبگان و صاحب‌نظران قرار داده است؛ در فرآیند انجام تحقیق، محققین با تهیه پرسشنامه‌های تحت عنوان "حساسیت نظری" طی پنج مرحله از ۲۵ نفر از صاحب‌نظران و نخبگان این حوزه به‌صورت هدفمند تا اشباع نظری، توزیع نموده است. محققین برای تعیین رویکرد دستیابی به مدل، از مدل نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی جناب آقای خنیفر و همکاران که مدلی چهارشاخه‌ای است برای تدوین الگو خود بهره گرفته‌اند. مدل به‌دست‌آمده دارای ۶ بعد، ۴۵ مؤلفه و ۴۳۶ شاخص می‌باشد که بر اساس مدل ذکرشده، ابعاد و مؤلفه‌ها در چهار مقوله ۱- متغیرهای مؤثر ۲- متغیرهای زمینه‌ساز ۳- متغیرهای بازدارنده ۴- نتایج و پیامدها دسته‌بندی شدند. پس از اضافه نمودن رویکردهای دفاع نرم و راهکارهای دفاع نرم مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به مدل احصاء شده، علاوه بر تدوین الگو، نظریه دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ارائه گردید که درنهایت مدل عملیاتی برگرفته از الگویی نهایی استخراج گردید.

۱ استادیار علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ سطح ۴ حوزه

۳ استادیار علوم سیاسی دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)

۴ استادیار علوم سیاسی دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)

۵ دانشجوی دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی - نویسنده مسئول www.parsa.far@gmail.com

واژگان کلیدی: جنگ نرم، قدرت نرم، الگو، دفاع، دفاع نرم

مقدمه

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص دفاع نرم می‌فرماید: "به ایمان مردم ما حمله می‌کنند، به بصیرت مردم ما حمله می‌کنند، به تقوای ما حمله می‌کنند، به اخلاق ما حمله می‌کنند، ویروس‌های گوناگون خطرناک معنوی را در میان ما پراکنده می‌کنند؛ خب، ما چه کار کنیم؟ باید دفاع کنیم". (بیانات، ۱۳۹۴)

آنچه مسلم است در سال‌های پس از دفاع مقدس، نقطه تمرکز و اولویت استکبار علیه ج.ا.ایران در حوزه نرم بوده است و در این رویارویی خسارت‌های جبران‌ناپذیری چون فتنه سال ۸۸ علیه ج.ا.ایران تحمیل نموده است؛ که به‌طور قطع، یکی از پیچیده‌ترین جلوه‌های جنگ نرم علیه نظام جمهوری اسلامی می‌باشد؛ به‌گونه‌ای که توسط امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به "فتنه" نام‌گذاری شده است. (ضیایی پرور، ۱۳۸۳: ۱۱۵) اما علی‌رغم این خسارات ج.ا.ایران در مقابله با جنگ نرم دشمن، توانسته است تجربیات بسیار ارزنده‌ای در حوزه دفاع نرم به دست آورد.

مسلماً دفاع در مقابل دشمن و خطرات و تهدیدات پیش رو، امری طبیعی و بدیهی است که همزاد با جنگ و تهدیدات بروز و ظهور نموده است؛ ج.ا.ایران همان‌گونه که در مقابل جنگ سخت دشمن در طول دفاع مقدس، مقاومت و دفاع نمود طبیعتاً در مقابل جنگ نرم دشمن نیز دفاع و ایستادگی خواهد کرد؛ هرچند که جنگ نرم دارای قدمت دیرینه‌ای است ولی در عصر کنونی با رویکردها، روش‌ها، ابزار و... جدید به منصفه ظهور رسیده است؛ لذا ج.ا.ایران در مقابله و مواجهه با آن از تجربیات کمتری برخوردار بوده و از آموزه‌های دینی و گفتمان امامین انقلاب در راستای تدوین الگوها و ساختارهای مناسب و کارآمد استفاده کامل به عمل نیامده است؛ بنابراین در فرآیند این جنگ، دفاع متناسب شکل نگرفته است و در حوزه‌های مختلف با آسیب‌ها و تهدیدات جدی مواجه شده است.

آنچه مسلم است برای درک این تهدید و دفاع نرم همه‌جانبه، لازم است حوزه‌های متنوع و گوناگون دفاع نرم را مورد مطالعه قرار دهیم تا فهم نماییم که مشکلات در این زمینه کدام و در کجا هستند؟ آیا اساساً الگوها، مدل‌ها، ساختارها، سازمان‌ها، ابزار، رویکردها و... موجود دفاع نرم جمهوری اسلامی ایران قادر به تقابل با دشمن در این حوزه می‌باشند یا نیاز به بازنگری و تدوین و طراحی مجدد دارد؟

روند مطالعات و بررسی‌ها مبین این است که جمهوری اسلامی ایران در گام اول با مشکلات و تنگناهای ریشه‌ای در حوزه شناخت جنگ نرم و دفاع نرم مواجه است؛ به‌گونه‌ای که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «وقتی انسان، تجهیز، صف‌آرایی، دهان‌های با حقد و غضب گشوده

شده و دندان‌های با غیظ فشرده شده علیه انقلاب، امام خمینی و آرمان‌های نظام اسلامی را می‌بیند و وجود این جنگ نرم را باور می‌کند هرچند ممکن است عده‌ای این‌ها را نبینند.» (بیانات، ۱۳۸۸) و در گام بعد علی‌رغم برخورداری از آموزه‌های دینی بسیار غنی و گفتمان امامین انقلاب، در حوزه دفاع نرم هنوز به مدل‌های دینی، بومی و مدون در حوزه نرم دست پیدا نکرده است؛ زیرا مؤلفه‌های دفاع نرم نظام جمهوری اسلامی ایران با ابعاد جنگ نرم، قدرت نرم و دفاع نرم مورد نظر اندیشمندان غربی تفاوت عمیقی دارد؛ بنابراین باید به دنبال اصطلاحات و الگوی بومی که مبتنی بر آموزه‌های دینی است، باشیم؛ لذا این نقصان‌ها موجب گردیده که رویکردهای فعلی ج.ا.ایران در دفاع از جنگ نرم دشمن، نتواند به‌طور همه‌جانبه کارآمدی خود را نمایان سازد و در مواجهه عملی با دشمنان ج.ا.ایران در موضع پدافندی قرار گیرد و با خسارت‌های جبران‌ناپذیری مواجه گردد؛ در صورتی که با اتکا به آموزه‌های دینی و گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌توانیم علاوه بر دفاع همه‌جانبه، رویکرد خود را از حوزه پدافندی به تهاجمی، پیشدستانه و بازدارنده تغییر دهیم تا علاوه بر اثرگذاری بر دشمن ابتکار عمل در حوزه نرم در اختیار ج.ا.ایران قرار گیرد.

دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی): چارچوبی یا مجموعه اقدامات برگرفته از بیانات حکیمانه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با رویکردهای مختلف دفاعی، تهاجمی، پیشدستانه و بازدارنده است که چنانچه توسط سازمان‌های متولی امر به درستی طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و اجرا گردد می‌تواند باعث اثرگذاری بر دشمن و موجب مصونیت بخشی و موفقیت نظام اسلامی را در برابر تهدیدات نرم گردد.

با عنایت به توصیف‌های ارائه شده، محققین بر آن هستند که بتوانند با تدوین الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که تجلی و پوشش‌دهنده همه آموزه‌های دینی به مفهوم امروزی است، ضمن دفاع و صیانت از کیان ج.ا.ایران در مقابل تهدیدات نرم احتمالی در مراحل پیش‌بینی، پیشگیری، مقابله و با رویکردهای مختلف پدافندی، تهاجمی، پیشدستانه و بازدارنده اقدامی هرچند ناچیز در راستای رفع دغدغه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که مکرر گوشزد می‌دارند، برداشته باشد.

با نگاهی دیگر، به صورت خلاصه، مسئله تحقیق این است که: الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در حوزه‌ها و رویکردهای مختلف تدوین نشده است.

در بعد اهمیت و ضرورت تحقیق می‌توان به اهم محورهای زیر اشاره نمود:

۱- این تحقیق می‌تواند بستر مناسبی برای تولید ادبیات بومی اسلامی مبتنی بر مقوله دفاع نرم سیاسی جمهوری اسلامی ایران به وجود آورد.

۲- این تحقیق می‌تواند زمینه مناسبی برای عملیاتی نمودن دفاع نرم سیاسی جمهوری اسلامی ایران فراهم آورد.

۳- این تحقیق می‌تواند فضای مناسبی برای عملیاتی نمودن مطالبات رهبر عزیزمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در زمینه تولید ادبیات راهبردی دفاع نرم جمهوری اسلامی ایران فراهم بیاورد.

۴- ضعف در حوزه بازشناسی ماهیت، اهداف، مبانی، ابعاد، عرصه‌ها و سطوح دفاع نرم در چگونگی مواجهه با جنگ نرم دشمن تأثیر مستقیم خواهد داشت.

این تحقیق دارای هدف اصلی با عنوان: تدوین الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و اهداف فرعی با عناوین: شناخت ابعاد الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - شناخت مؤلفه‌های الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - شناخت شاخص‌های الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

متناسب با اهداف تحقیق سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چگونه الگویی است؟ و سؤالات فرعی آن عبارت‌اند از: ابعاد الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟ مؤلفه‌های الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟ شاخص‌های الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

مبانی نظری

- پیشینه تحقیق:

محققین در راستای گردآوری داده‌ها منابع متعددی را مورد مطالعه قرار داده که به برخی از مهم‌ترین آن‌ها در قالب جدول ۱ اشاره می‌نمایند:

جدول ۱: پیشینه‌ها

ردیف	عنوان تحقیق	مشخصات	نتیجه تحقیق
۱	کاربرد روش تحقیق نظریه داده بنیاد در استخراج نظریه از متون دینی	غلامرضا بهروزی لک، حسن علی یاری	روش نظریه‌سازی داده بنیاد، ظرفیت‌ها و انعطاف لازم را برای ساختن نظریه در همه حوزه‌ها به‌خصوص ارائه نظریه از متون دینی داراست.
۲	راهبردهای پژوهش کیفی: تاملی بر نظریه	حسن دانایی فرد، سید مجتبی امامی	فرآیندی بودن این نظریه، انجام نمونه‌برداری نظری، یاد نوشت نگاری، کدگذاری داده‌ها (اعم از کدگذاری باز، کدگذاری محوری و

<p>کدگذاری انتخابی)، خلق و ارائه نظریه توضیح داده می‌شود و در نهایت، اعتبارسنجی نظریه و ارزیابی نظریه‌پردازی داده بنیاد بحث و بررسی می‌گیرد.</p>		<p>پـردازی داده بنیاد</p>	
<p>نتایج تحقیق نشان می‌دهد که همه دانشجویان با مفاهیم یادشده تا حدودی آشنایی دارند و ضمن پذیرش این که کشور در وضع فعلی در میدان جنگ نرم دشمنان قرار دارد راهکارهای دشمن در این نبرد را هم به خوبی شناسایی کرده‌اند اما در مورد فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس هم به عنوان منبع قدرت و هم به عنوان فرهنگ غنی جامعه چنین شناختی وجود ندارد.</p>	<p>فاطمه داداشی مقدم، معصومه ابوالحسنی، سیده بتول حسینی</p>	<p>فرهنگ و ارزش‌های دفاع مقدس جنگ نرم دفاع نرم قدرت نرم</p>	<p>۳</p>
<p>دستیابی به راهبردهای ارتقاء نرم ج.ا.ایران در محیط بین‌الملل بر مبنای آراء و نظرات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر اساس آراء و نظرات معظم له می‌باشد.</p>	<p>دانشجویان دوره اول یک‌ساله مدیریت راهبردی فرهنگی - سال ۱۳۹۳- دانشگاه عالی دفاع ملی</p>	<p>راهبردهای ارتقاء امنیت ج.ا.ایران در محیط بین‌المللی بر مبنای آراء و نظرات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)</p>	<p>۴</p>
<p>در این مطالعه گروهی هر سه فرضیه تحقیق تأیید شدند و بر این اساس تهدیدات نرم آمریکا، بیشترین تأثیر در حوزه سیاسی را بر ایدئولوژی دولت و در حوزه فرهنگی اجتماعی بر هویت ملی و در حوزه اقتصادی بر الگوی اقتصاد ملی دارد.</p>	<p>مطالعه گروهی سال ۱۳۸۶ دانشگاه عالی دفاع ملی</p>	<p>راهبردهای مقابله با تهدیدات نرم آمریکا علیه امنیت ملی ج.ا.ایران</p>	<p>۵</p>
<p>نقطه راهبردی در فضای تدافعی خفیف قرار گرفته است و راهبرد حائز اولویت: راهبرد ناظر بر سرمایه و منبع انسانی است. این یافته بیانگر این است که راهبرد مذکور تأثیر بسزایی می‌تواند بر صحنه جنگ نرم و سناریوهای دشمن داشته باشد. از جمله اولویت‌های بعدی بازسازی، بازتولید و تقویت سرمایه اجتماعی سپاه است که اگر</p>	<p>سیامک باقری چوکامی در سال ۱۳۹۱ در دانشگاه عالی دفاع ملی</p>	<p>تدوین راهبردهای مقابله با جنگ نرم در دهه چهارم انقلاب اسلامی بر اساس مأموریت ابلاغی سپاه</p>	<p>۶</p>

سپاه بتواند این سرمایه را که حاصل عوامل مختلف است، حفظ و ارتقاء بخشد، می‌تواند درنبرد جنگ نرم برای خود شایستگی کلیدی ایجاد نماید.			
---	--	--	--

- مفهوم شناسی:

جنگ نرم: ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم. جنگ نرم، یعنی جنگ به‌وسیله ابزارهای فرهنگی و پیشرفته امروزی ... جنگ نرم، یعنی جنگ به‌وسیله نفوذ، دروغ و شایعه‌پراکنی. (بیانات: ۱۳۸۸) جنگ نرم‌گونه‌ای از ستیزش است که بازیگران مهاجم، به‌جای مقابله با جریان قدرت، سلامت و اثر قدرت حریف را اعم از منبع و محافظ قدرت را مورد هدف قرار می‌دهد. (افتخاری، ۱۳۹۰: ۱۵)

قدرت نرم: عبارت است از تأثیرگذاری بر مخاطب و جذب او بدون بهره‌گیری از زور، به تعبیری جوزف نای می‌گوید قدرت نرم توانایی کسب آنچه می‌خواهید از طریق اقناع و جذب کردن، نه از طریق اجبار یا پاداش می‌باشد. این شیوه غیرمستقیم رسیدن به نتایج مطلوب چهره دوم قدرت است. (نای، ۱۳۸۷: ۱۲۵)

الگو: الگو دنباله طبیعی طرح نظری و تجربی مسئله تحقیق است که به‌صورت عملی نشانه‌ها و خط سیرهایی که برای اجرای کار مشاهده و تحلیل در نظر گرفته خواهند شد، به یکدیگر مرتبط می‌کنند. (کیوی، ۱۳۸۷: ۱۵۴)

الگوی فرآیندی: الگوهای فرآیندی الگوهای هستند که مراحل فرآیند رسیدن به نتیجه را نشان می‌دهد. درواقع الگوی فرآیندی کمک می‌کند به نتیجه برسیم، بدین معنا که اگر گام‌به‌گام بر اساس آن الگو پیش رویم درنهایت به نتیجه مطلوب دست پیدا می‌کنیم. (اعرابی، ۱۳۹۲: ۱۳۵)

دفاع: دفاع از نظر لغوی از ریشه دَفَع یعنی عقب راندن، پس زدن همچنین به معنی از کسی حمایت کردن، بدی و آزاری را از خود یا دیگری دور کردن، وطن و ناموس و حقوق خود را از دستبرد دشمن حفظ کردن آمده است. (معین، ۱۳۷۶: ۲۸۵)

تعریف اصطلاحی دفاع: تدابیری که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناوری توسط یک یا چند کشور مؤتلفه اتخاذ می‌شود را دفاع می‌گویند. توانایی‌های دفاعی بازدارندگی را تقویت می‌کنند و بازدارندگی نیز به این توانایی‌ها نیرو می‌بخشند. همچنین به حفظ و حمایت از ارزش‌هایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون، داخلی و خارجی و یا ساختاری دفاعی تلقی می‌گردد. (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۴۴)

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مورد دفاع می‌فرمایند: «دفاع، جزئی از هویت یک ملت زنده است. هر ملتی که نتواند از خود دفاع کند، زنده نیست. هر ملتی هم که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند، در واقع زنده نیست. هر ملتی هم که اهمیت دفاع را درک نکند، به یک معنا زنده نیست.» (بیانات، ۱۳۶۸)

امام خمینی (رحمت الله علیه) در این مورد می‌فرمایند: اگر دشمنی که از او بر اساس اسلام و اجتماع مسلمین ترس باشد و بلاد مسلمین و یا مرزهای آن را مورد هجوم قرار دهد، بر همه مسلمانان واجب است که از آن به هر وسیله‌ای که ممکن است با بذل مال و جان، دفاع نمایند. (امام خمینی، ۱۳۸۶: ۵۵۱)

دفاع نرم: چارچوب یا مجموعه اقدامات دفاعی، تهاجمی و پیشدستانه که توسط متولیان دفاع نرم برای حفظ و تقویت باورها و اذهان جامعه خودی طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود را دفاع نرم می‌گویند. (تعریف محققین)

دفاع نرم: تلاش برای حفظ و تقویت باورهای شهروندان در زمینه مشروعیت و کارآمدی نظام سیاسی و اصلاح یا حذف آسیب‌پذیری‌های آن. (حسینی، مصاحبه، ۱۶ آذر ۱۳۹۸)

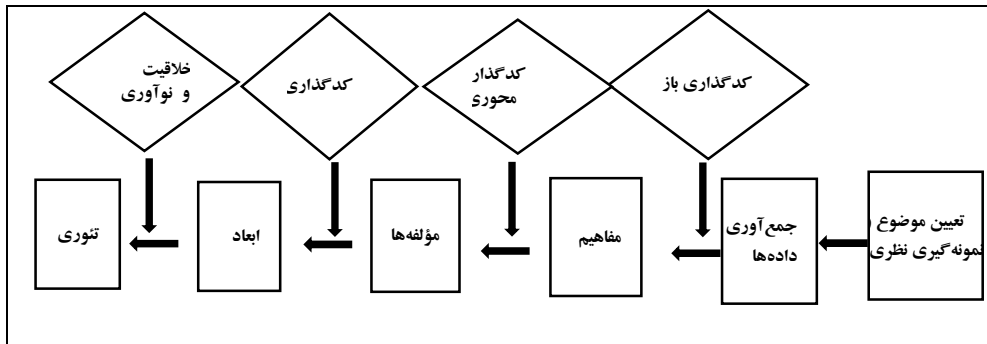
دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی): چارچوبی یا مجموعه اقدامات برگرفته از بیانات حکیمانه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با رویکردهای مختلف تدافعی، تهاجمی، پیشدستانه و بازدارنده است که چنانچه توسط سازمان‌های متولی امر به‌درستی طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و اجرا گردد می‌تواند باعث اثرگذاری بر دشمن و موجب مصونیت بخشی و موفقیت نظام اسلامی را در برابر تهدیدات نرم گردد.

چارچوب نظری

برای تبیین مفاهیم روز با رویکرد اسلامی در چارچوب گفتمان تشیع، می‌توان از منابع قرآن، روایات و گفتمان ولایت بهره برد، از این‌رو برای تدوین الگوی راهبردی دفاع نرم مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مؤلفه‌ها، ابعاد و شاخص‌های آن در گفتار و نوشتار معظم له جستجو شده است؛ لذا برای رسیدن به چارچوب نظری متناسب با اهداف و سؤالات در ابتدا چارچوب‌های نظری نزدیک به این پژوهش همچون: چارچوب نظری مبتنی بر علل اربعه، امنیتی شدن هویت، چارچوب نظری مبتنی بر اهداف و اصول مورد مطالعه قرار گرفت ولی در نهایت تحقیق مورد نظر بر اساس چهارچوب نظری مبتنی بر مدل نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی به انجام رسید که در ذیل به فرآیند آن اشاره می‌گردد:

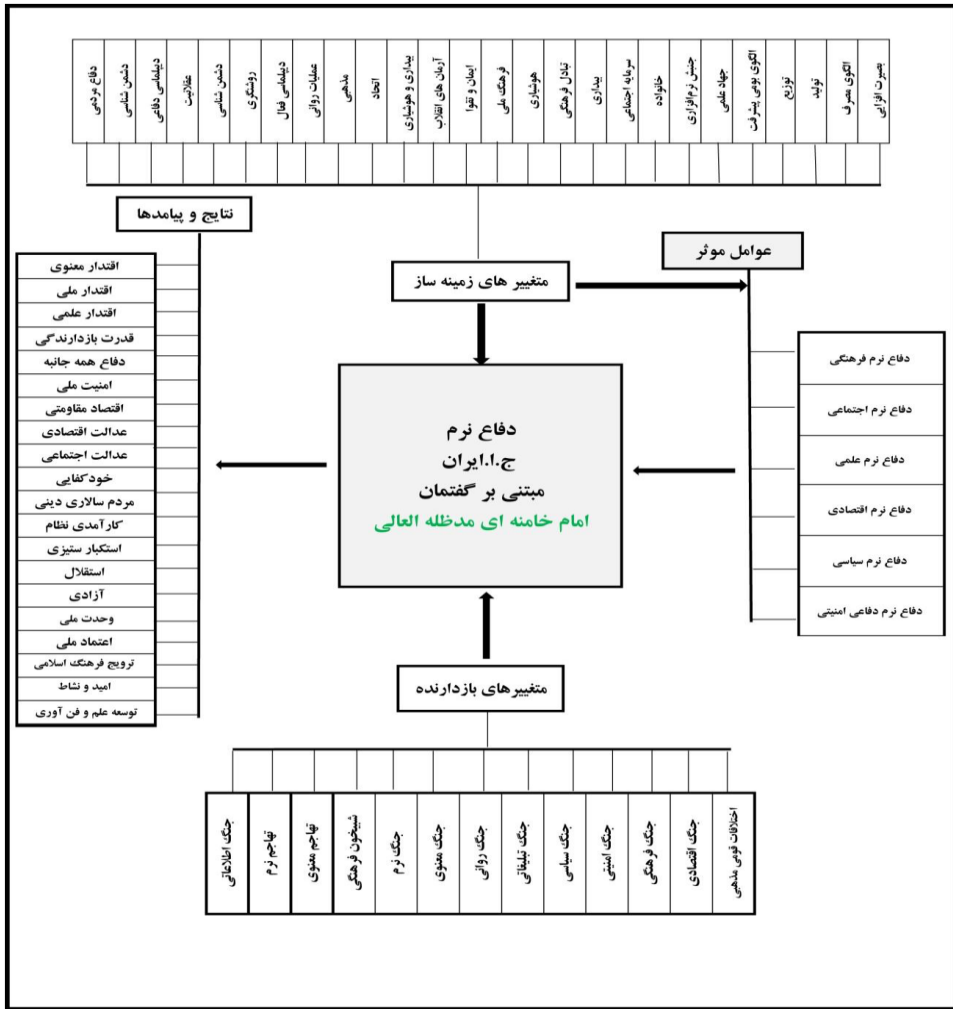
در سال‌های اخیر با انجام مطالعات در حوزه دینی با روش‌های مختلف سعی شده است روش‌های و مدل‌های بومی در حوزه دینی ارائه گردد. رشد سریع و گسترده تحقیقات کیفی و

روش‌های ترکیبی، در سال‌های اخیر می‌تواند نویدی برای آغاز نهضت خلق و ایجاد نظریه‌های بومی و برخاسته از شرایط محیطی و سازمانی جامعه ما باشد (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). چارچوب نظری مبتنی بر مدل نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی به دلیل برخورداری از ظرفیت‌های تئوری سازی و دارا بودن ویژگی‌های خاص برای انجام تحقیقات اسلامی، از کارایی بیشتری برخوردار است. فرآیند نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی بر اساس شکل زیر انجام می‌پذیرد که در نهایت به مدل و تئوری منتج می‌گردد.

شکل ۱: فرآیند نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴)

مدل روش نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی دارای چهار شاخه عوامل مؤثر، متغیرهای زمینه‌ساز، متغیرهای بازدارنده و در نهایت نتایج و پیامدها است؛ این چارچوب نظری برای دستیابی به مدل بومی که بر مبنای تحقیقات اسلامی طراحی گردیده است؛ لذا پس از بررسی و مشورت با صاحب نظران و اساتید محترم راهنما، مشاور و همخوانی مدل ذکر شده با موضوع محققین این چارچوب و مدل انتخاب گردید؛ بنابراین محققین بر اساس این چارچوب الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران را به شرح زیر تدوین نموده‌اند:

شکل ۲- الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران

روش‌شناسی

نوع این تحقیق کاربردی، توسعه‌ای و بنیادین است؛ این تحقیق کیفی است و از روش داده بنیاد استفاده شده است تا با بهره‌گیری از مراحل این روش الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) احصاء گردد.

جامعه آماری این تحقیق شامل دو بخش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه - حساسیت نظری) است. در بخش کتابخانه‌ای جامعه آماری شامل کلیه اسناد و مدارک مربوط به موضوع تحقیق (دفاع نرم سیاسی ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی)) است می‌باشد. در بخش میدانی جامعه آماری این تحقیق شامل توزیع پرسشنامه اخذ حساسیت نظری در بین نخبگان و صاحب‌نظران حوزه جنگ نرم، قدرت نرم و دفاع نرم است. روش نمونه‌گیری در این تحقیق در روش‌های کتابخانه‌ای، داده بنیاد، با توجه به مشخص شدن مداخل و تعیین کلیدواژه‌های تخصصی در حوزه دفاع نرم، از مجموعه گفتمان حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) از روش نمونه‌گیری هدفمند؛ و در روش میدانی، با تهیه و توزیع پنج مرحله پرسشنامه در بین صاحب‌نظران حوزه مربوطه برای اخذ حساسیت نظری تا حد اشباع نظری انجام گرفت که در نهایت به صورت هدفمند از ۲۵ نفر از متخصصین و صاحب‌نظران این حوزه نظرخواهی به عمل آمد.

در گردآوری اطلاعات از دو روش مطالعه کتابخانه‌ای و مطالعه میدانی استفاده شده است. بدین ترتیب که در مطالعه کتابخانه‌ای در حوزه مبانی، ماهیت، نظریات و... جنگ نرم قدرت نرم و دفاع نرم (ادبیات نظری) با روش کتابخانه‌ای از طرق فیش‌برداری از اسناد، کتاب‌های تخصصی، مقالات علمی و پژوهشی، اسناد و مدارک دست‌اول، پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها، آرشیو و سایت‌های اینترنتی دانشگاهی و سایت مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) اطلاعات موردنیاز گردآوری شده و در مطالعه میدانی نیز برای اعتبار سنجی داده‌ها با روش پرسشنامه (حساسیت نظری) از صاحب‌نظران حوزه مربوطه نظرات این عزیزان تا رسیدن به اشباع نظری اخذ گردیده است. ابزارهای گردآوری اطلاعات در روش کتابخانه‌ای با فیش‌برداری از کلیه کتاب‌های علمی و تخصصی در زمینه موردپژوهش، مقالات علمی و پژوهشی، اسناد و مدارک دست‌اول، آرشیو سازمان‌های رسمی و سایت‌های اینترنتی دانشگاهی، اطلاعات و داده‌های لازم گردآوری شده است و در روش میدانی از ابزار پرسشنامه استفاده گردیده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

شیوه تجزیه و تحلیل در این پژوهش استفاده از رویکردهای کیفی است؛ یعنی محققین پس از بررسی اسناد و مدارک به تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده پرداخته و سپس در هر مرحله متناسب با فرآیند روش داده بنیاد با خبرگان این موضوع تا زمان رسیدن به اشباع نظری از طریق

تهیه و توزیع پرسشنامه (حساسیت نظری) اقدام نموده‌اند که به فرآیند آن در گام‌های تعریف‌شده در ادامه پرداخته می‌شود:

گام اول: تعیین واحد تحلیل یا واحد ثبت

محققین در گام اول، واحد تحلیل خود را مشخص نمود؛ واحد تحلیل، شخص یا چیزی است که مورد مطالعه قرار می‌گیرد و در تحلیل محتوا معمولاً آن را واحد ثبت می‌نامند. (هولستی، ۱۳۷۳)؛ لذا بر این مبنا محققین واحد تحلیل را کلمه قرار داده‌اند که ۵۵۰ کلمه را با مشورت با صاحب‌نظران و اساتید این حوزه به‌عنوان واحد تحلیل قرار داده که در ذیل برخی از کلیدواژه‌های تأیید شده (تحلیل واحد) در قالب جداول به تفکیک ابعاد پرداخته می‌شود:

جدول ۲: کلید واژه‌های بعد سیاسی

ردیف	واحد ثبت	ردیف	واحد ثبت	ردیف	واحد ثبت
۱	همدلی	۹	فضای مجازی	۱۷	استقلال
۲	آمادگی سیاسی	۱۰	جهاد	۱۸	عدالت‌محوری
۳	حضور مردم	۱۱	هویت ملی	۱۹	اعتماد
۴	استکبارستیزی	۱۲	تقوا	۲۰	اشتغال
۵	انتخابات	۱۳	نوآوری علمی	۲۱	عدالت اقتصادی
۶	کارآمدی	۱۴	نهضت نرم‌افزاری	۲۲	خودکفایی
۷	دیپلماسی	۱۵	قدرت علمی	۲۳	اقتصاد مقاومتی
۸	ولایت مداری	۱۶	بسیج همه‌جانبه	۲۴	امنیت ملی

کام دوم: اخذ حساسیت نظری شماره یک

محققین تعداد ۵۵۰ کلیدواژه (واحد تحلیل) در خصوص دفاع نرم را در قالب پرسشنامه (حساسیت نظری شماره ۱)؛ تهیه و بین صاحب‌نظران حوزه جنگ و دفاع نرم به صورت هدفمند تا زمان اشباع نظری توزیع نمود که در این مرحله با پنج نفر به اشباع نظری دست پیدا نمود. پس از بررسی و حذف و اضافه ۴۳۶ کلیدواژه با شدت متوسط به بالاتر انتخاب گردید؛ در پرسشنامه شماره یک سؤال شده بود که آیا این کلیدواژه یا شاخص بر دفاع نرم ج.ا.ایران دلالت دارد یا خیر؟ و چنانچه دلالت دارد میزان شدت آن چقدر است؟ نظرات پیشنهادی جنابعالی در این خصوص چیست؟ حساسیت نظری مرحله ۱ در نمونه پرسشنامه زیر انجام گردیده است. در تجزیه و تحلیل کلیدواژه‌های با شدت بالا مورد تأیید قرار گرفتند.

جدول ۳: پرسشنامه شماره یک (حساسیت نظری)

ردیف	کلیدواژه	دلالت		شدت				پیشنهاد
		۱	۲	۱	۲	۳	۴	
۱	کارآمدی							
۲	امنیت ملی							
۳	بصیرت							
۴	اقتصاد مقاومتی							
۵	توسعه علم و فناوری							

کام سوم: تعیین واحد زمینه

با توجه به واحد تحلیل یا واحد ثبت، محققین می‌بایست واحد زمینه خود را انتخاب نماید. واحد زمینه به بستری که واحد تحلیل در آن قرار دارد اشاره می‌کند. (نوریان، ۱۳۸۸) در این تحقیق محققین واحد زمینه را پاراگراف قرار داده و تا آخر بر این مبنا عمل نموده‌اند. تعداد واحد زمینه متناسب با واحد تحلیل ۴۳۶ پاراگراف نیست زیرا محققین در بعضی از پاراگراف‌ها بیش از یک

کلمه یا واحد تحلیل استخراج نموده‌اند که در این تحقیق تعداد پاراگراف‌های انتخاب‌شده تعداد ۳۹۰ پاراگراف می‌باشد.

گام چهارم: استخراج فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر اساس مداخل مورد نظر

پس از اخذ حساسیت نظری از خبرگان در خصوص شاخص‌ها و واحد تحلیل ۴۳۶ کلیدواژه یا شاخص تأیید گردیدند؛ لذا این تعداد کلیدواژه‌ها یا شاخص‌ها به‌عنوان مداخل ورود به گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) تعیین شدند؛ بنابراین از پرداختن به همه محتوا به‌صورت تمام شمار صرف‌نظر گردید. با توجه به اینکه رویکردهای مختلف در حوزه دفاع نرم در فرمایشات معظم له اعم از رویکرد دفاعی، رویکرد پیشگیرانه، رویکرد تهاجمی، رویکرد پیشدستانه و رویکرد بازدارنده وجود دارد، محققین در این تحقیق قصد ندارند فرمایشات معظم له را بر اساس رویکردها تفکیک نمایند.

گام پنجم: کدگذاری باز (تعیین شاخص‌ها)

همان‌گونه که در روش تحقیق گفته شد؛ در روش داده بنیاد، سه نوع کدگذاری برای رسیدن به مدل و الگو وجود دارد؛ کدها، اقدامات سه‌گانه‌ای (باز، محوری و انتخابی) هستند که از اجزای هر یک نتایج خاصی حاصل می‌شود، به‌طوری‌که از اجرای کدگذاری باز، مفاهیم و شاخص‌ها حاصل می‌شود و از کدگذاری محوری مؤلفه‌ها و از کدگذاری انتخابی، ابعاد و درنهایت مدل و تئوری حاصل می‌گیرد. با این توصیف، کدها یک مرحله، از مراحل دیگر مجزا نیستند بلکه از اجرای آن‌ها، مراحل منتج می‌شوند. (مهرابی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵) در این مرحله بر اساس روش مرسوم در نظریه داده بنیاد به هر یک از اجزاء عنوان و برجستگی داده می‌شود. این عنوان که اصطلاحاً کد گفته می‌شود، باید گویای محتوای داده باشد به‌طوری‌که محققین و خواننده با مشاهده این عنوان و تیتراژ تا حدود زیادی به مفهوم جملات پی ببرند (میلز و همکار، ۲۰۰۲: ۵۱) لذا بر این مبنا محققین فرمایشات معظم له در مجموعه بیانات، قابل‌دسترسی در سایت: [www. Khamenei.ir](http://www.Khamenei.ir) به دو صورت استخراجی و استنباطی احصاء نمود و از بررسی تمام شمار گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) صرف‌نظر نموده که در جدول زیر به برخی از آن‌ها پرداخته شده است:

جدول ۴: کدگذاری باز

شاخص (واحد تحلیل)	واحد زمینه (پاراگراف)	تاریخ بیانات	کدگذاری باز
جهاد علمی	جهاد علمی یکی از بزرگ‌ترین فرایض ما است ... بزرگ‌ترین مسئولیت در مقابله با توطئه دشمنان، بر دوش خود دانشگاهیان عزیز چه اساتید و چه دانشجویان است و یقیناً مانند برخی مقاطع حساس گذشته به این مسئولیت عمل خواهند کرد.	۱۳۸۸/۷/۶	R1۳۸
استقلال	یکی از مظاهر شکست آمریکا (در مقابل ایران) این است که نتوانسته بر روحیه‌ی استقلال‌طلبی در ملت ما و بر روی جوانان ما اثر بگذارد امروز احساسات جوانان و نوجوانان عزیز ما در سرتاسر کشور احساسات استقلال‌طلبانه است.	۱۳۹۷/۸/۱۲	R۷۳
هویت ملی	هویت ملی با "فرهنگ" شکل می‌گیرد. هویت هر ملتی، فرهنگ اوست؛ این را نایستی زخمی و جریحه‌دار کرد. علت مقابله ملت ایران با فرهنگ غربی این است	۱۳۷۷/۱۱/۱۳	R۱۳
اتحاد	انسجام و اتحاد بین مسئولین اداره‌ی کشور و مدیریت کشور همیشه لازم است امروز از همیشه لازم‌تر است.	۱۳۹۷/۶/۷	R۲۳۰

کام ششم: اخذ حساسیت نظری شماره ۲

همان‌گونه که بیان گردید، فرمایشات معظم له بر مبنای واحد تحلیل که ۴۳۶ شاخص انتخاب گردید مورد بررسی و جستجو قرار گرفت که متناسب با آن‌ها، واحد زمینه ۳۹۰ پاراگراف انتخاب شد. در برخی از پاراگراف‌ها شاخص از یک مورد بیشتر و بعضاً در یک پاراگراف چند تا شاخص استخراج شده است. در پاراگراف‌های احصاء شده ۳۶۵ شاخص (واحد تحلیل) به صورت شفاف و عیناً تکرار گردیده است؛ اما برای یافتن برخی از واحدهای تحلیل یا شاخص‌ها احصاء شده پاراگراف‌ها به صورت استنباطی احصاء گردیده است که در آن پاراگراف شاخص عیناً تکرار نشده است؛ لذا برای اینکه استنباط خود را در معرض نظر خبرگان این حوزه قرار دهد پرسشنامه حساسیت نظری شماره ۲ را تهیه و توزیع نمود در این مرحله محققین با سه نفر از نخبگان این حوزه به اشباع نظری رسید که نمونه پرسشنامه حساسیت نظری شماره ۲ و برخی از کلیدواژه‌های استنباطی به شرح جدول ۵ می‌باشد:

جدول ۵: پرسشنامه شماره دو (حساسیت نظری)

ردیف	مضمون	واحد تحلیل	دلالت		شدت			پیشنهاد
			دارد	ندارد	(۱-۱) ۱	(۱-۲) ۲	زیاد (۱-۳) ۳	
۵۰	فرهنگی	استکبارستیزی						
۳۷	اجتماعی	فرزند آوری						
۳۲۹	سیاسی	قانون‌گرایی						

									همه جوانان، پیران، زنان و مردان این کشور، برای دفاع از شرف و استقلال و اسلام و نظام جمهوری اسلامی آماده‌اند. هیچ‌کس خیال نکند که جنگ تمام شد، بسیج هم تمام شد.	۲۷ دفاعی امنیتی
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	-----------------

کام هفتم: کدگذاری محوری (تبدیل شاخص‌ها به مؤلفه‌ها)

وظیفه محققین در این مرحله، دسته‌بندی و مقایسه عناوین استخراج‌شده از داده است. این کار مستلزم صرف وقت و حوصله بسیار است؛ چراکه در ابتدا ارتباط بین آن‌ها، چندان آشکار نیست، درواقع محققین خود را، با انبوهی از داده‌های خام روبرو می‌بینند که چندان به هم ربطی ندارند؛ اما به‌زودی پیوندهای نامرئی هویدا خواهد شد و زیبایی داده بنیاد در این مرحله نهفته است. (منصوریان، ۲۰۰۵: ۳۹۰)

با مقایسه مفاهیم مختلف می‌توان زمینه‌های مشترک را میان آن‌ها کشف نمود که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان را، فراهم خواهد ساخت. پدیدآورندگان این نظریه، نام این فرآیند مقایسه مستمر مفاهیم با یکدیگر را روش مقایسه پایدار یا روش تطبیق مداوم نامیده‌اند. (سلدن، ۲۰۰۵: ۱۱۹)

با استفاده از تکنیک مقایسه پایدار، زمینه ظهور ابعاد مشترک مفاهیم که همان کدگذاری محوری است، امکان‌پذیر گردید. حاصل این مرحله از فرآیند تحقیق شکل‌گیری مؤلفه‌ها است. (خنیفر و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۱)

جدول ۶: نمونه کدگذاری محوری

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	شناسه
قدردانی	توجه + تعریف و تمجید + تشویق	R ۱ - R ۲ - R ۳
عدالت	عدالت مرادوهای + عدالت رویه‌ای + عدالت توزیعی	R ۴ - R ۵ - R ۶
اعتمادبه‌نفس	امکان‌پذیری موفقیت + تأثیر مثبت بر رفتار + اهمیت همت + امکان‌پذیری حل مشکلات + نقش همت در تلاش	- R ۸ - R ۹ - R ۱۰ - R ۱۱ R ۷

(همان)

فرآیند تبدیل شاخص‌های تحقیق به مؤلفه‌ها:

جدول ۷: فرآیند تبدیل شاخص‌های تحقیق به مؤلفه‌ها

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	شناسه
بصیرت افزایی	بصیرت- هوشیاری- حسن ظن - برخورد هوشیارانه - قدرت تحلیل - نگاه خوش‌بینانه -شناخت موانع - نیازسنجی - لحظه‌شناسی - درست اندیشیدن - درست فهمیدن- فراگیری درست - عبرت‌آموزی - تصویر درست انقلاب - پیشگامی در میدان‌ها - بیداری ملت‌ها - افزایش آگاهی - مصونیت	R229+R238+R239+R242+R247+R248 +R249+R250+R252+R258+R259 +R260+R270+R301+R319+R321 +R328+R359
استکبارستیزی	سلطه ناپذیری - نفی سلطه‌گری - جنبش غیرمتعدها - وزارت خارجه - نامیدی دشمن - استحکام ساخت نظام - پشتیبانی ملت‌ها - حضور منطقه‌ای	R226+R232+R257+R282+R286+R290 +R291+R358

کام هشتم: اخذ حساسیت نظری شماره ۳

پس از کدگذاری محوری (تبدیل شاخص‌ها به مؤلفه‌ها) از طریق تم‌های تشابه، ترادف، تماثل و تجانس برای اعتبار سنجی مؤلفه‌های مورد نظر اقدام به انجام حساسیت نظری شماره سه در قالب پرسشنامه زیر می‌نماید؛ محققین در این پرسشنامه از خبره می‌پرسند که آیا مؤلفه مورد نظر بر شاخص‌های ذکر شده دلالت دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن نظر شما، میزان شدت چقدر است؟ نظرات پیشنهادی جنابعالی در این خصوص چیست؟ در این مرحله از فرایند انجام پژوهش محققین به صورت هدفمند با چهار نفر از صاحب‌نظران به صورت هدفمند پرسشنامه توزیع نموده که در نهایت به اشباع نظری رسیدند. در این پرسشنامه ۴۳۶ شاخص در ۴۵ مؤلفه نهایی دسته‌بندی و طبقه‌بندی شده است.

جدول ۸: اخذ حساسیت نظری شماره ۳

ملاحظه	شدت			دلالت		مؤلفه	شاخص‌ها
	(۶) زیاد	(۳) زیاد	(۱) کم	(۲) زیاد	(۱) کم		
						بصیرت انزلی	بصیرت - هوشیاری - حسن ظن - برخورد هوشیارانه - قدرت تحلیل - نگاه خوش بینانه - شناخت مواع - نیازسنجی - لحظه شناسی - درست اندیشیدن - درست فهمیدن - فراگیری - عبرت‌آموزی - تصویر درست انقلاب - پیشگامی در میدان‌ها - بیداری ملت‌ها - افزایش آگاهی - مصونیت
						استکبارستیزی	سلطه ناپذیری - نفی سلطه گری - جنبش غیرمتمه‌ها - وزارت خارجه - نامیسی دشمن - استحکام ساخت نظام - پشتیبانی ملت‌ها - حضور منطقه‌ای

کام نهم: کدگذاری انتخابی (تبدیل مؤلفه‌ها به ابعاد)

به عقیده استراوس، کدگذاری انتخابی عبارت است از انتخاب سیستماتیک مؤلفه‌های اصلی و ارتباط دادن آن‌ها با سایر مؤلفه‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند. (استراوس و همکار، ۱۹۹۸: ۸۲)

در آخرین مرحله از کدگذاری که به کدگذاری انتخابی معروف است، پژوهش‌گر با توجه به مراحل قبلی، به استحکام بیشتر مفاهیم و مؤلفه‌ها می‌پردازد در این مرحله در یک دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازماندهی شده در قالب مؤلفه‌های گوناگون و در ابعاد محدودتری دسته‌بندی می‌شوند. (آلن، ۲۰۰۳: ۱۴)

در مرحله کدگذاری انتخابی، وجوه مشترک ۴۵ مؤلفه‌های به‌دست‌آمده از مراحل قبلی، شناسایی شدند و با توجه به اشتراکات آن‌ها در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتری سامان‌دهی شدند. با وجود این، تعداد این ابعاد به ۶ بعد فرهنگی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی و امنیتی رسید.

کام دهم: اخذ حساسیت نظری شماره ۴

در پرسشنامه شماره ۴ از صاحب‌نظران موردنظر به‌صورت هدمند سؤال می‌گردد که آیا این ابعاد بر مؤلفه‌های موردنظر دلالت دارد یا خیر؟ در صورت دلالت بعد بر مؤلفه‌های موردنظر میزان شدت آن چقدر است؟ آیا نظر یا پیشنهادی در این خصوص دارید؟ در این مرحله از حساسیت نظری با توجه به اهمیت این قسمت از فرآیند روش داده بنیاد با ۷ نفر از صاحب‌نظران حوزه مربوطه محققین به اشباع نظری رسید؛ و ابعاد نهایی به شرح زیر مورد تأیید و تصویب خبرگی قرار گرفت.

جدول ۹: اخذ حساسیت نظری شماره ۴

ملاحظه	شدت					دلالت		ابعاد	مضمون
	۱ بسیار کم	۲ کم	۳ متوسط	۴ زیاد	۵ بسیار زیاد	ندارد	دارد		
								دفاع نرم سیاسی	وحدت ملی - بصیرت افزایشی - استکبار - روشنگری - دیپلماسی فعال - استکبارستیزی - عملیات روانی - اختلافات قومی مذهبی - اتحاد - آرمان‌های انقلاب - آمادگی - کارآمدی نظام - مردم‌سالاری دینی - استقلال و آزادی - عقلا نیت

کام یازدهم: مدل‌سازی

در روش داده بنیاد، تجربه نشان داده که ماهیت این مرحله از مرحله قبلی مجزا است. مدل‌سازی، مرحله‌ای است که نیاز به تفکر، ابتکار، خلاقیت و خبرگی دارد. مرحله بسیار

دشواری است که حتی بیش از مرحله جمع‌آوری داده‌ها، دقت و نیرو به خود اختصاص داد. (مهرابیو همکاران، ۱۳۹۰: ۲۳) پس از مشورت‌های فراوان با اساتید و صاحب‌نظران این حوزه مدل زیر به دست آمد که مجموع ۶ بعد و ۴۵ مؤلفه در چهار مقوله ۱- متغیرهای مؤثر ۲- متغیرهای زمینه‌ساز ۳- متغیرهای بازدارنده ۴- نتایج و پیامدها دسته‌بندی شدند. دسته‌بندی‌های ذکرشده بر اساس مدل پژوهشگران: مهرابی، خنیفر، امیری، زارعی و جندقی که در مقاله معرفی روش‌شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی در فصلنامه مدیریت فرهنگ‌سازمانی به چاپ رسیده بود انجام شده است؛ در پایان محققین پس از اضافه نمودن رویکردهای دفاع نرم ج.ا.ایران به مدل به دست آمده الگویی نهایی و نظریه آن تدوین شد که در قسمت پایانی مقاله اشاره شده است.

کام دوازدهم: اخذ حساسیت نظری شماره ۵

محققین در این مرحله از تحقیق قصد دارند برای تدوین الگوی عملیاتی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ضمن به تصویر کشیدن تقابل جنگ نرم دشمن و دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مؤلفه‌های کلیدی به دست آمده در هر بعد را با نظر صاحب‌نظران این حوزه استخراج نمایند که در نهایت برای هر کدام از آن‌ها راهکارهای ارائه شده توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را استخراج نمایند.

محققین در این پرسشنامه از صاحب‌نظر سؤال می‌نمایند به نظر جنابعالی مؤلفه کلیدی به دست آمده در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی امنیتی کدام‌اند؟ وزن آن‌ها به چه میزان می‌باشد؟

جدول ۱۰: پرسشنامه اخذ حساسیت نظری شماره ۵

بعد	فرهنگی	اجتماعی	علمی	اقتصادی	سیاسی	دفاعی امنیتی
مؤلفه کلیدی	امنیت ملی	کارآمدی نظام	اقتصاد مقاومتی	توسعه علم و فناوری	سرمایه اجتماعی	ایمان و تقوا

محققین در این پرسشنامه از صاحب‌نظر سؤال می‌نمایند به نظر جنابعالی مؤلفه کلیدی به دست آمده در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی امنیتی کدام‌اند؟ وزن آن‌ها به چه میزان می‌باشد؟ در نهایت در هر بعد مؤلفه‌های کلیدی به شرح زیر به دست آمده است:

جدول ۱۱: مؤلفه‌های کلیدی

ملاحظه	وزن	مؤلفه کلیدی	مؤلفه‌ها	ابعاد
	۱۰-۱			
				فرهنگی
				اجتماعی
				علمی
				اقتصادی
				سیاسی
				دفاعی امنیتی

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف - نتیجه‌گیری:

مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی دفاع نرم مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، الگویی بومی برگرفته از آموزه‌های الهی است که توسط ولی‌فقیه جاری شده؛ لذا این الگو از استحکام و پشتوانه دینی برخوردار می‌باشد و چنانچه در حوزه اجرا به منصف ظهور درآید می‌تواند ج.ا.ایران را در مقابله با تهدیدات نرم در حوزه‌های مختلف به‌ویژه سیاسی مصون دارد و حتی به‌صورت پیش‌دستانه تأثیرگذاری لازم را بر دشمن داشته باشد.

الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) برگرفته از ۶ بعد ۴۵ مؤلفه و ۴۳۶ شاخص است که در زیر در پاسخ به سؤالات تحقیق این موارد ارائه گردیده است.

پاسخ به سؤالات تحقیق:

ابعاد الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

حوزه‌ها و بخش‌هایی می‌باشند که وضعیت دفاع را در همه حوزه‌های نرم شکل می‌دهند. صاحب‌نظران و مراکز مختلف پژوهشی تقسیم‌بندی‌های مختلفی در ابعاد امنیت ملی، دفاع ملی و ... ارائه داده‌اند که هرکدام متناسب باهدف خود کارگشا بوده است. متناسب با ادبیات نظری، تجربیات موجود و هدف این پژوهش که تدوین الگوی راهبردی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است و همچنین ابتدای این پژوهش که بر گفتمان ولایت است، ابعاد شش‌گانه فرهنگی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، سیاسی، دفاعی - امنیتی جامع‌تر و مناسب‌تر

تشخیص داده شد؛ زیرا این ابعاد قابلیت زیرپوشش گرفتن همه شئون اجتماعی و انسانی را در ابعاد دفاع را دارند و در گفتمان ولایت فقیه قابل احصاء می‌باشند؛ لذا ابعاد دفاع ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) عبارت‌اند از: بعد دفاع فرهنگی نرم - بعد دفاع اجتماعی نرم - بعد دفاع علمی نرم - بعد دفاع اقتصادی نرم - بعد دفاع سیاسی نرم - بعد دفاع نرم دفاعی امنیتی

مؤلفه‌های الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

مؤلفه‌های دفاع نرم فرهنگی: ایمان و تقوا- فرهنگ ملی - هوشیاری - تبادل فرهنگی - تولید محتوای غنی - ترویج فرهنگ اسلامی - اقتدار معنوی
 مؤلفه‌های دفاع نرم اجتماعی: بیداری - عدالت اجتماعی - سرمایه اجتماعی - امید و نشاط - خانواده - اعتماد ملی
 مؤلفه‌های دفاع نرم علمی: اقتدار علمی - جنبش نرم‌افزاری - جهاد علمی - توسعه علم و فناوری

مؤلفه‌های دفاع نرم اقتصادی: الگوی بومی پیشرفت - خودکفایی - اقتصاد مقاومتی - عدالت اقتصادی - الگوی مصرف - توزیع - تولید
 مؤلفه‌های دفاع نرم سیاسی: وحدت ملی - بصیرت افزایی - استکبارستیزی - روشننگری - دیپلماسی فعال - عملیات روانی - اختلافات قومی - مذهبی - اتحاد - آرمان‌های انقلاب - آمادگی - کارآمدی نظام - مردم‌سالاری دینی - استقلال و آزادی - عقلا نیت
 مؤلفه‌ها نرم دفاعی امنیتی: دفاع همه‌جانبه - دفاع مردمی - دشمن‌شناسی - دیپلماسی دفاعی - اقتدار ملی - امنیت ملی - قدرت بازدارندگی

شاخص‌های الگوی دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) کدام‌اند؟

به علت تعداد زیاد شاخص‌های دفاع نرم ج.ا.ایران از هر بعد به شاخص‌های یک مؤلفه اشاره می‌گردد:

شاخص‌های دفاع نرم فرهنگی: شاخص‌های مؤلفه ایمان و تقوا: اسلام - رهبری - محرم و عاشورا - تقوا - معنویت - جهاد - عدالت - اخلاق - هویت اسلامی - ارزش‌های اسلامی - توکل - ارزش‌های معنوی - برادری - برابری - عزت - کرامت - ارزش‌ها - عمل صالح

شاخص‌های دفاع نرم اجتماعی:

شاخص‌های مؤلفه سرمایه اجتماعی: دل‌بستگی به نظام - تعاون و همکاری - احساس مسئولیت - اعتماد به نفس - اعتماد - کار جمعی - وجدان کاری - حضور در صحنه - سازندگی - پرهیز از اختلافات.

شاخص‌های دفاع نرم علمی:

شاخص‌های مؤلفه توسعه علم و فن‌آوری: علم - مراکز علمی - جایگاه علمی - استقلال علمی نوآوری علمی صنعت و دانشگاه - ثروت آفرینی - تقویت دانشگاه‌ها.

شاخص‌های دفاع نرم اقتصادی:

شاخص‌های مؤلفه اقتصاد مقاومتی: اشتغال جوانان - اشتغال - توانایی‌های داخلی - اقتصاد مردمی - استحکام اقتصادی - کاهش تورم - تکانه‌های اقتصادی - اعتماد به نفس - صادرات غیرنفتی - خنثی‌سازی تحریم

شاخص‌های دفاع نرم سیاسی:

شاخص‌های مؤلفه بصیرت افزایی: بصیرت هوشیاری - حسن ظن - برخورد هوشیارانه - قدرت تحلیل - نگاه خوش‌بینانه - شناخت موانع - نیازسنجی - لحظه‌شناسی - درست اندیشیدن - درست فهمیدن - فراگیری درست - عبرت‌آموزی - تصویر درست انقلاب - پیشگامی در میدان‌ها - بیداری ملت‌ها - افزایش آگاهی - مصونیت

شاخص‌های دفاعی امنیتی:

شاخص‌های مؤلفه امنیت ملی: امنیت - امنیت پایدار - امنیت داخلی - احساس امنیت - امنیت عمومی - نظم

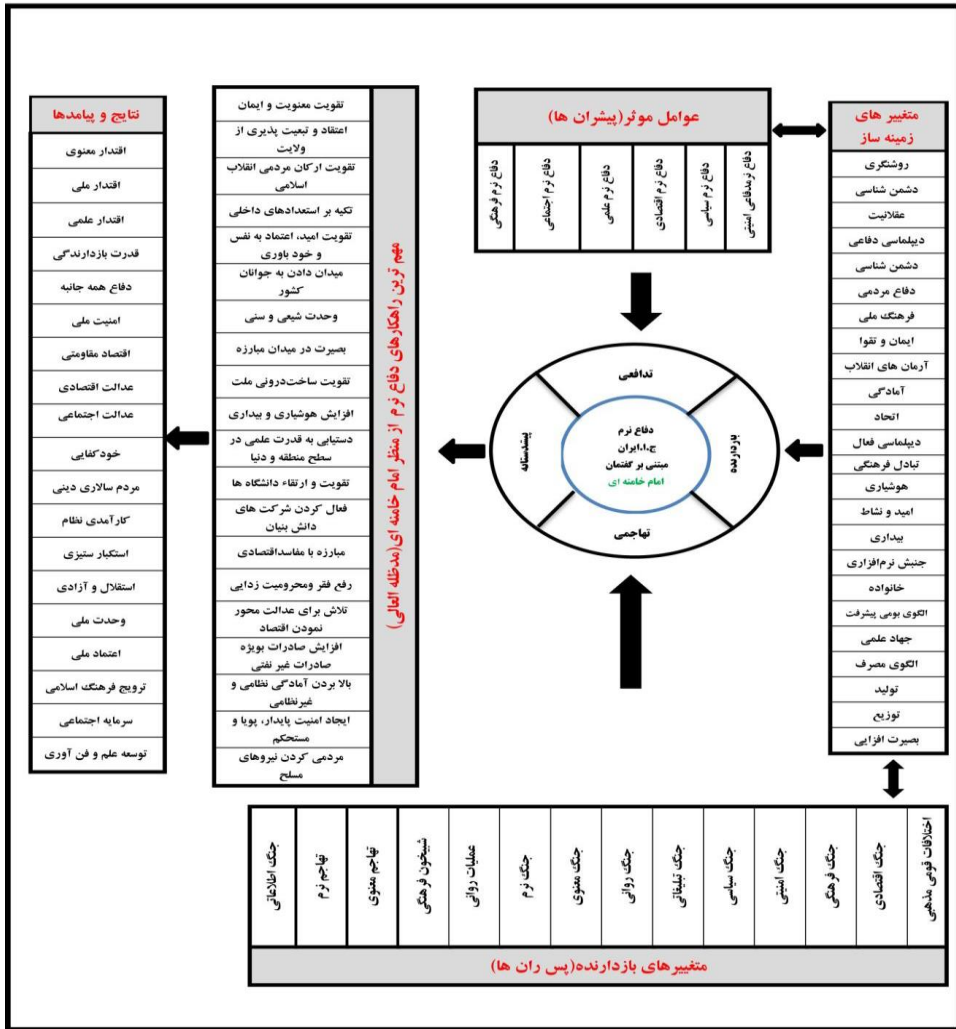
نمودار دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در یک نگاه:

در این نمودار صرفاً به ابعاد و مؤلفه‌ها پرداخته شده است و به علت تعداد زیاد شاخص‌ها (۴۳۶ شاخص) امکان درج آن‌ها در نمودار زیر نبود.

شکل ۳: جمع‌بندی ابعاد و مؤلفه‌های دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

سؤال اصلی الگوی دفاع نرم ج.ا.ا. مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چگونه الگویی است؟

شکل ۴: الگوی دفاع نرم ج.ا.ا. مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

نظریه دفاع نرم ج.ا.ا. ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی):

دفاع نرم ج.ا. ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) عبارت است از: بکارگیری "عوامل مؤثر نرم فرهنگی، اجتماعی، علمی، اقتصادی، سیاسی و دفاعی امنیتی" با کمک و همراه سازی عوامل زمینه‌ساز "بصیرت افزایی، بیداری، تبادل فرهنگی، هوشیاری، فرهنگ ملی، ایمان و تقوا، آرمان‌های انقلاب، آمادگی، اتحاد، الگوی مصرف، تولید، توزیع، الگوی بومی پیشرفت، جهاد علمی، جنبش نرم‌افزاری، خانواده، امید و نشاط، دیپلماسی فعال، روشنگری، دشمن‌شناسی، عقلانیت، دیپلماسی دفاعی و دفاع مردمی" جهت مقابله و خنثی و کم اثر سازی "متغیرهای بازدارنده" تهاجم نرم، تهاجم معنوی، شبیخون فرهنگی، جنگ معنوی، جنگ نرم، جنگ روانی، جنگ تبلیغاتی، جنگ اطلاعاتی، جنگ اقتصادی، جنگ فرهنگی، جنگ سیاسی، عملیات روانی و اختلافات قومی مذهبی، برای افزایش ضریب مصونیت بخشی و موفقیت نظام اسلامی در رویکرد تدافعی و تقویت سایر رویکردهای تهاجمی، پیشدستانه و بازدارنده دفاع نرم به منظور دستیابی به "نتایج و پیام‌های": اقتدار معنوی، اقتدار ملی، اقتدار علمی، قدرت بازدارندگی، دفاع همه‌جانبه، امنیت ملی، ترویج فرهنگ اسلامی، اقتصاد مقاومتی، عدالت اقتصادی، خودکفایی، مردم‌سالاری دینی، کارآمدی نظام، استکبارستیزی، استقلال، آزادی، عدالت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، اعتماد ملی، وحدت ملی، توسعه علم و فن‌آوری می‌باشد.

مدل عملیاتی دفاع نرم ج.ا. ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

محققین در این مرحله از تحقیق، بنا بر نظر اساتید به منظور عملیاتی نمودن الگوی دفاع نرم ج.ا. ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و به منظور به تصویر کشاندن تقابل جنگ نرم دشمن و دفاع نرم ج.ا. ایران، ابتدا هسته و شاکله اصلی تقابل دو حوزه جنگ نرم و دفاع نرم را که باورها و ذهنیت‌ها است را در نقطه ثقل تقابل جنگ و دفاع قرار داده و سپس مؤلفه‌های کلیدی به دست آمده در هر بعد که در اخذ حساسیت نظری شماره پنج با عناوین ایمان و تقوا، سرمایه اجتماعی، توسعه علم و فناوری، اقتصاد مقاومتی، کارآمدی نظام و امنیت ملی احصاء شده بود را در الگوی خود در حوزه دفاع و جنگ نرم قراردادده و در نهایت بر اساس گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) راهکارهای حفظ و تقویت مؤلفه‌های کلیدی برای حوزه دفاع نرم و راهکارهای حذف و تضعیف مؤلفه‌های کلیدی توسط دشمن را برای جنگ نرم قراردادده تا بدین طریق الگوی عملیاتی دفاع نرم ج.ا. ایران مبتنی بر گفتمان امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مستخرج از الگوی به دست آمده از تحقیق را به تصویر بکشند.

- ۲- نقش و جایگاه ابعاد شش‌گانه دفاع نرم ج.ا.ایران در این تحقیق در قالب رساله‌های مستقل موردبررسی و تحقیق قرار گیرد.
- ۳- فعال نمودن قرارگاه دفاع نرم ج.ا.ایران و بروز نمودن مأموریت و ساختار آن
- ۴- آموزش مدیران راهبردی در ابعاد مختلف دفاع نرم به‌منظور درک صحیح آنان از نقش و اهمیت حوزه دفاع نرم کشور
- ۵- تدوین این تحقیق در قالب کتاب آموزشی و تدریس آن در دانشکده‌های مختلف دفاعی به‌ویژه در حوزه نرم
- ۶- تشکیل کمیته‌ای دائمی تحت عنوان «کمیته دفاع نرم» در سیستم‌های اطلاعاتی و دانشگاه عالی دفاع ملی جهت رصد مطالعات تخصصی در زمینه جنگ نرم دشمن و ارائه شیوه‌های دفاع نرم
- ۷- اهتمام به اجرایی نمودن الگوی به‌دست‌آمده با تعریف پروژه‌ها و تحقیقات کاربردی
- ۸- ارائه الگوی طراحی‌شده به سازمان‌های متولی جهت نظرسنجی و فراهم آمدن زمینه ترویج و توسعه این ایده
- ۹- بروز نمودن سیاست، اهداف و راهبردهای لازم در ابعاد دفاع نرم ج.ا.ایران با رویکردهای مختلف و هماهنگی بین بخشی در اجرای آن‌ها
- ۱۰- همپوشانی همه عرصه‌های دفاع نرم در راستای تحقق دفاع همه‌جانبه
- ۱۱- ایجاد و اصلاح ساختار و کارکرد بخش‌های مختلف کشور برای تحقق سیاست‌ها، اهداف و برنامه‌های دفاع نرم ج.ا.ایران
- ۱۲- اهتمام به مدیریت متنوع، منعطف، پویا، شبکه‌ای، چندبخشی، میان رشته‌های، مشارکت‌گرا، کارآمد، برنامه‌ریز، خلاق در دفاع نرم ج.ا.ایران
- ۱۳- ترویج و تبیین آموزه‌های دفاع نرم ج.ا.ایران مبتنی بر گفتمان حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در راستای تحکیم و تثبیت دفاع همه‌جانبه.

فهرست منابع

– امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) (۱۳۸۸)، "صحیفه امام"، ج ۳، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)

الف- منابع فارسی:

- افتخاری، اصغر (۱۳۹۰)، "جنگ نرم، رویکرد فرهنگی، مندرج در: جنگ نرم درآمدی بر نسبت امنیت و فرهنگ"، تهران، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)
- کیوی، ریمون (۱۳۸۷)، "روش تحقیق در علوم اجتماعی"، ترجمه: عبدالحسین نیک گوهر، تهران، نشر تونیا
- کالینز، جان. ام (۱۹۹۱)، "استراتژی بزرگ"، ترجمه: کوروش بایندر، تهران، انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه
- نای، جوزف (۱۳۸۷)، "قدرت نرم ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل"، ترجمه: سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، چاپ سوم
- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵)، "فرهنگ دفاعی-امنیتی"، تهران، انتشارات سنا
- معین، محمد (۱۳۷۶)، "فرهنگ فارسی"، تهران، زرین
- منصوریان، یزدان (۱۳۸۶)، "گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد؟"، ویژه‌نامه همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی، اصفهان، دانشگاه اصفهان
- مهربانی؛ خنیفر؛ امیری؛ زارعی؛ جندقی (۱۳۹۰)، "معرفی روش‌شناسی نظریه داده بنیاد برای تحقیقات اسلامی"، فصلنامه مدیریت فرهنگ‌سازمانی، سال نهم، شماره ۲۳، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی
- ضیایی‌پرور، حمید (۱۳۸۳)، "جنگ نرم، ویژه جنگ رسانه‌ای"، تهران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات ابرار معاصر
- طباطبایی یزدی، سید احمد (۱۳۹۲)، "طراحی و تدوین الگوی امنیت نرم از دیدگاه قرآن کریم"، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)
- ساعد، نادر (۱۳۸۹)، "دیپلماسی دفاعی، تأملی شناختی و کاوش در مبادی"، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال ۸، شماره ۳۱

ب- منابع انگلیسی:

- Allan,G(2003),A critique of using grounded theory as a research method, Electronic Journal of Business Research Methods, Vol.2No.1,pp.1-10
- Selden, L. (2005), on grounded theory – with some malice, Journal of documentation, Vol.61 No.1, pp.114-129
- Glaser. B. and Strauss.A (1967) "The Discovery of the Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research", New York.
- Miles,M.and Huberman,A. (2002),Qualitative data analysis:a sourcebook of new methods, SageLondon,Beverly Hills.

ج- سایت:

- WWW.Khamenei.ir

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، "مجموعه بیانات"، قابل دسترسی در: